

LUNDS
UNIVERSITET

+

Barnahus – Vad händer sen?

*En studie över uppföljningen om skydd och stöd för barn efter avslutat besök på
Barnahus*

Av:

Jessica Karlsson

Frida Kosterhed

Fanny Palmqvist

LUNDS UNIVERSITET

Rättssociologiska institutionen

Kandidatuppsats (RÄSK02)

Vårtermin 2016

Handledare: Eva Friis

Examinator: Per Wickenberg

Abstract

This bachelor thesis has studied the established routines and procedures among protection and support for children after visiting a "Barnahus". The purpose of a "Barnahus" is to develop effective investigations based on the suspicion that a child is or have been harmed. In addition, "Barnahus" should also provide protection and support to the child in case of a lawsuit against child victims. The aim of this study is to describe the existing procedures regarding the follow-up of child protection and support after visiting the "Barnahus". Our interest in studying the follow-up of child protection and support after visiting the "Barnahus" developed after reading a study that showed that children was sent home to the suspected guardian alone, without anyone from the "Barnahus".

The study was conducted with the help of a mixed method study that combined web based survey and interviews. The results of the web based survey showed that half of the respondents worked with established procedures among protection and support for children after visiting a "Barnahus". Additionally, the results of the interviews showed that deficiencies exist in the "Barnahus". The deficiencies consist, among other things, of lack of time and resources, which in turn could affect the child's protection and support in a lawsuit.

The results were analysed utilizing norm theory since the relationship between norms process and establishment of the procedures at "Barnahus" has been the focus of this study. By discussing "is" and "ought" there was an opportunity to elevate the norm to a rule of law. Foremost, the analysis showed that with a rule of law we could therefore use a law and/or a certification as a potential solution for the existing deficiencies in "Barnahus". Hence, this report concludes that national procedures such as law or/and certifications would be a possible solution to the problems that the respondents in this study has shown.

Keywords: Barnahus, norm theory, national routines, national procedures, sociology of law.

Innehållsförteckning

Abstract.....	1
1. Inledning.....	5
2. Problemformulering.....	7
2.1 Syfte och Frågeställning.....	7
2.2 Disposition.....	7
3. Barnahus.....	9
3.1 Bakgrund till Barnahus.....	9
3.2 Barnahusens målsättningar.....	9
3.3 Aktörer och målgrupp.....	10
3.4 Tidigare forskning och studier om Barnahus.....	10
3.4.1 Utvärdering av Barnahus, Rättssociologiska institutionen i Lund.....	10
3.4.2 Barnahusutredningen 2010, Stockholms universitet.....	11
3.4.3 Barnaministeriet dokumentär, Sveriges Radio Kaliber.....	12
3.5 Lagstiftning.....	13
3.5.1 Brottsbalken.....	13
3.5.2 Samverkansskyldighet.....	13
3.5.3 Socialtjänstens ansvar.....	14
4. Teoretisk bakgrund.....	16
4.1 "Varat" och "Börat".....	16
4.2 Normmodellen.....	17
4.3 Från norm till rättsregel.....	19
5. Metod och Material.....	20
5.1 Empiriskt material.....	20
5.2 Metod och genomförande.....	20
5.2.1 Metodkombination.....	20
5.2.2 Enkätundersökning.....	20
5.2.3 Kompletterande intervjuer.....	21
5.3 Bortfallsanalys.....	22
5.4 Forskningsetiska överväganden.....	23
5.5 Reliabilitet & Validitet.....	23
6. Resultatredovisning.....	25

6.1 Enkätundersökning	25
6.1.1 Slutna frågor	26
6.1.2 Öppna frågor	28
6.1.3 Sammanfattning	31
6.2 Kompletterande intervjuer	31
6.2.1 Intervju ett	32
6.2.2 Intervju två	33
6.2.3 Intervju tre	34
6.2.4 Sammanfattning intervjuer	36
7. Konklusion	37
8. Avslutande diskussion	38
8.1 Rutiner vid Barnahus	38
8.2 Brister i rutiner	39
8.3 Nationella rutiner och/eller Barnahuscertifiering	40
8.4 Avslutande kommentarer	42
9. Referenslista	44
9.1 Litteratur	44
9.2 Lagtext	46
9.3 Övriga källor	46
10. Bilagor	48
10.1 Enkätundersökning	48
10.2 Intervjuguide	50

Förkortningar och definitioner

Barn	Personer under 18 år, vilket är barnkonventionens definition
BrB	Brottsbalk (1962:700)
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
BUP	Barn- och ungdomspsykiatri
CAC	Children's Advocacy Center
FB	Föräldrabalk (1949:381)
FL	Förvaltningslag (1986:223)
HSL	Hälsa- och sjukvårdslag (1982:763)
PL	Polislag (1984:387)
PSL	Patientsäkerhetslag (2010:659)
SOSFS	Socialnämndens föreskrifter som utfärdar juridisk bindande föreskrifter
SoL	Socialtjänstlag (2001:453)

Efter förhören ringde polisen direkt till deras pappa och berättade att barnen hade anmält honom, berättar de. Och Ronja och Jakob fick åka hem med mamma, som de bodde hos, som om inget hade hänt. Med många obesvarade frågor i huvudet. Vad skulle hända nu? Skulle pappa också förhöras? Hamnar han i fängelse? Och vad händer när de träffar honom nästa gång? Kommer han att vara arg? (Barnministeriet dokumentär, 2014)

1. Inledning

2014 anmäldes 19 100 stycken misshandelsbrott mot barn, vilket utgör nästan en fjärdedel av alla anmälda misshandelsbrott under årets gång. Mörkertalet är dock stort då våldsbrott mot små barn ofta inte polisanmäls. Det gör det svårare att kunna se den egentliga omfattningen (BRÅ, 2016). När ett barn blivit utsatt för brott, exempelvis misshandel, startas det inom rättsprocessen flera parallella utredningar som handläggs av olika myndigheter (Sonander, 2008:13). Rättsväsendet beslutar om en förundersökning skall inledas och eventuellt åtal väckas. Socialtjänsten kopplas in för att inleda en utredning för barn som far illa och/eller behöver skydd. Ett barn som exempelvis blivit utsatt för misshandel kan komma att behöva en läkarundersökning för att dokumentera eventuella skador, vilket innebär att hälso- och sjukvården kopplas in. BUP kopplas in om barnet har traumatiserats och om barnet behöver en psykiatrisk utredning. De parallella utredningarna, kontakterna och de olika miljöerna barnet skickas runt till kan skapa en oro samt göra det svårt för barnet att förstå vad det är som sker (Åström & Rejmer, 2008:9). Rättsprocessen är sällan anpassad för ett barn. Påfrestningarna kan bli ännu större för dem än för en vuxen person och i vissa fall kan besöken hos de olika myndigheterna vara lika traumatiska som händelsen de blivit utsatta för (Rädda Barnen, 2013:5). Regeringen beslutade därför år 2005 att starta ett projekt där Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket, Socialstyrelsen och Åklagarmyndigheten skulle samverka i syfte att göra rättsprocessen mer lättförståeligt för barn (ibid:8). Samverkan mellan myndigheterna ledde senare till försöksverksamheten Barnahus. De två övergripande målsättningarna med Barnahus var och är att effektivisera de utredningar som startas när det finns misstankar om brott som begåtts mot barn samt för att ge det skydd och stöd som ett barn behöver i en rättsprocess (Socialstyrelsen m.fl. 2008:59). I skrivande stund, 11 år senare, har flera Barnahus startats. Samverkan mellan myndigheterna har flertalet gånger utretts och utvärderats av forskare (Diesen & Diesen, 2015:5). Barnahusverksamheten har tidigare bland annat utvärderats i regi av Sveriges Radio Kaliber, där de undersökt om barn farit illa efter

avslutat förhör (se avsnitt tidigare forskning). Vårt intresse om barnets skydd och stöd väcktes när det framkom att cirka hälften av Barnhusen lät barnen komma hem till den misstänkte vårdnadshavaren utan att någon person från de samverkande myndigheterna var med (Barnministeriet dokumentär, 2014). Arbetet kommer därför att studera Barnhusets rutiner om skydd och stöd för barn efter avslutade besök.

2. Problemformulering

Vi har tidigare presenterat att Barnahus är en verksamhet vars två huvudmålsättningar är att effektivisera utredningarna som startas vid misstanke om att barn har farit illa samt att ge skydd och stöd för barnet i en rättsprocess. Målsättningarna skall uppfyllas genom att berörda myndigheter samverkar kring barnet i fråga (Socialstyrelsen m.fl. 2008:59). Som vi tidigare presenterat finns det barn som, efter avslutade besök, kommer hem utan stöd från Barnahusets samverkande myndigheter. Vad händer när exempelvis förhör, hälsoundersökning och samtal med psykolog genomfört och barnet skall få möta sin familj igen?

2.1 Syfte och Frågeställning

I den här studien vill vi belysa och fördjupa oss i verksamhetskonceptet Barnahus. Syftet är att beskriva vilka rutiner som finns och behövs för att säkerställa att barnet får det skydd och stöd som de behöver efter avslutat besök på Barnahus. Detta vill vi studera genom följande frågeställningar:

- Finns det några rutiner i uppföljningen gällande barns skydd och stöd efter avslutat besök och hur ser de i så fall ut?
- Vilka rutiner gällande barns skydd och stöd behövs och hur kan de utvecklas?

Genom våra två frågeställningar vill vi beskriva Barnahusens "vara" och "böra" gällande rutiner vid uppföljning efter barns avslutade besök. "Varat" och "börat" kommer att presenteras i vår teoretiska bakgrund (se avsnitt 4).

2.2 Disposition

Vår kandidatuppsats består av totalt tio delar. Den första delen är en inledande del, där vi kort presenterat statistik och verksamheten Barnahus. I den andra delen presenterades problem med Barnahusverksamheten samt vårt syfte och våra två frågeställningar. I del tre presenteras verksamheten Barnahus, dess bakgrund, tidigare forskning samt relevant lagstiftning för Barnahusverksamheten och för vårt arbete. I den fjärde delen redovisar vi vår teoretiska utgångspunkt. I del fem introduceras våra metoder för materialinsamling,

bortfall och urval. Del sex redovisar vårt empiriska material där vi sammanställt vår datainsamling. Del sju och åtta redovisar konklusionen av studien samt avslutande diskussion där vi analyserar vårt empiriska material utifrån den valda teoretiska utgångspunkten. Avslutningsvis anges referenser och bilagor i del nio och tio.

3. Barnahus

3.1 Bakgrund till Barnahus

I USA, år 1985, startades den första modellen av vad vi idag i Sverige kallar för Barnahus, Children's Advocacy Center (CAC). CAC fokuserade på barn som misstänkts ha varit utsatta för sexuella övergrepp och startades för att se till att barnen inte skulle behöva berätta om sina upplevelser flera gånger hos olika myndigheter (Rädda Barnen, 2013:7; National CAC, 2016). På Island startades, år 1998, det första Barnahuset utanför USA:s gränser. Barnahuset startades för att underlätta för de barn som blivit utsatta för sexuella övergrepp. Det innebär ofta en lång djupgående rättsprocess för barnen där upprepade förhör och utredningar är en stor del av förundersökningarna. Modellen i USA samt Barnahuset på Island har båda som syfte att skapa en ökad kunskap och ett bättre bemötande bland de som arbetar med brottsutsatta barn. De syftar även på att de negativa upplevelserna i rättsprocessen skall försvinna. I Sverige har Islands Barnahus blivit en förebild för hur barn skall behandlas när det finns misstanke om brott mot barn, vilket exempelvis kan vara misshandel och/eller sexuella övergrepp (Rädda Barnen, 2013:7; Åström & Rejmer, 2008:59-60).

3.2 Barnahusens målsättningar

Det finns två övergripande huvudmålsättningar för Barnahus i Sverige. Den första målsättningen är att effektivisera och genomföra ett korrekt utredningsarbete för att slutligen leda till fler fällande domar gällande brott mot barn. Den andra målsättningen innebär att verksamheten skall innebära ett skydd och stöd för barnen i rättsprocessen (Socialstyrelsen m.fl. 2008:59). Det finns även delsyften, exempelvis att barnen inte längre skall behöva besöka flera olika myndigheter för att genomföra upprepade förhör. Istället skall de berörda myndigheterna samverka under ett gemensamt tak samt se till barnens bästa gällande skydd och stöd med hjälp av personal som besitter en erfarenhet med att arbeta med utsatta barn. Att myndighetskontakterna möter barnet i gemensamma lokaler anses skapa en tryggare miljö för barnet som inte längre skall behöva slussas runt till olika myndighetslokaler. Barnahusens lokaler skall utformas på ett barnvänligt sätt som leder till att miljön blir mer tilltalande för barnen som kommer på besök (Rädda Barnen, 2013:8; Socialstyrelsen m.fl. 2008:64).

3.3 Aktörer och målgrupp

Sverige har idag ingen nationell modell för hur ett Barnahus skall se ut, vilket resulterar i att det kan förekomma lokala skillnader mellan vilka aktörer som samverkar på olika Barnahus, målgrupper samt vilka upptagningsområden som existerar (Åström & Rejmer, 2008:125). När Regeringens samverkansprojekt startades mellan Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket, Socialstyrelsen och Åklagarmyndigheten uppkom ett antal minimikrav på hur samverkan mellan myndigheterna skulle vara utformad. Regeringens minimikrav betydde dock inte att myndigheterna behövde finnas permanent i lokalerna. De skulle istället finnas tillgängliga vid behov så att en eventuell samverkan skall vara möjlig. De flesta Barnahus har därför ovanstående myndigheter endast som en grund för sitt Barnahus (Åklagarmyndigheten, 2005; prop. 2006/07:129: 28).

Målgruppen för Barnahus omfattar barn som misstänkts blivit utsatta för brott. De här brotten definieras främst i Brottsbalken kapitel 3, 4 och 6. Barnahusens målgrupper är även barn som misstänkts ha blivit utsatta för kvinnlig könsstympning enligt lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor (1982:326). Även barn som lever med våld i familjen ingår i målgruppen (Rikspolisstyrelsen, 2009:9-10). Det förekommer dock Barnahus som utesluter brottstyper från Regeringens kriterier (Rädda barnen, 2013:21). Barn upp till 18 år är de som är målgruppen för Barnahuset. I realiteten besöks Barnahuset dock främst av barn upp till och med 15 år då de kan komma att utredas på liknande sätt som vuxna (Åström & Rejmer, 2008:133).

3.4 Tidigare forskning och studier om Barnahus

3.4.1 Utvärdering av Barnahus, Rättssociologiska institutionen i Lund

Regeringens förslag till en samverkan mellan Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket, Socialstyrelsen och Åklagarmyndigheten ledde, som tidigare presenterats, till en försöksverksamhet kallad Barnahus. Under perioden 2005-2006 skulle verksamheterna etableras. Enligt Regeringens förslag och direktiv skulle Barnahuset utvärderas under försöksperioden. Rättssociologiska institutionen vid Lunds Universitet fick därmed i uppdrag av Regeringen att genomföra en utvärdering mellan 2005 och 2007. Syftet med

utvärderingen var att klarlägga om och hur barnets rättigheter har stärkts genom de berörda myndigheternas samverkan. Utvärderingens syfte var även att klargöra om utredningarnas kvalitet har höjts genom myndighetssamverkan. Utvärderingen bygger på sex stycken delrapporter samt en slutrapport (Åström & Rejmer, 2008:9-10, 33).

Resultatet av utvärderingen av Barnhusen var huvudsakligen positivt. Det gick inte att fastställa om resultatet var beroende av exempelvis förbättrad lagstiftning och/eller kortare handläggningstid. Utvärderingen visade en kvalitetshöjning ur ett barnperspektiv (Rädda Barnen, 2013:10). Barnen blev bemötta på ett positivt sätt samt att Barnhusets miljö hade utformats för att skapa en trygghet för barnen. Tillgången till krisstöd för barnen var gynnsam för verksamheten då barn upplevt trygghet. Barnhus ledde till att det genomfördes bland annat fler barnförhör än innan försöksverksamheten startades. Det blev även vanligare att barn i större utsträckning tilldelades en särskild företrädare och fick träffa en läkare (ibid.). Det ses som en positiv konsekvens av verksamheten Barnhus då barn fått en större plats i rättsprocessen. Barnhusverksamheterna resulterade i att samverkan mellan myndigheterna i utrednings- och rättsprocessen effektiviserades och förbättrades. Det har lett till en fastare struktur mellan de olika myndigheterna samt ökad förståelse och kunskap om varandras tjänsteuppdrag (ibid.).

Likväl pekade utvärderingen även på en del problem med verksamheten. Det konstaterades genom utvärderingen att BUP, rättsmedicin och barnmedicin var involverade olika mycket i Barnhusets verksamhet beroende på ort. Det berodde på resursbrister och att stöd från ledningen och hälso- och sjukvården inte hade efterfrågats på ett tydligt sätt av samordnaren (Rädda Barnen, 2013:10). Slutligen lyfte slutrapporten *Det blir nog bättre för barnen...* (2008) att det fanns normkonflikter mellan barnets bästa och rättssäkerheten. Vilket påverkade rättsprocessens effektivitet gällande barnen (Åström & Rejmer, 2008:127).

3.4.2 Barnhusutredningen 2010, Stockholms universitet

2009 fick Brottsoffergruppen vid Juridiska institutionen, Stockholms universitet, i uppdrag att genomföra en utredning av Barnhusen i Sverige. Undersökningen hade två ledande frågeställningar. Den första frågeställningen var att undersöka om utredningarna som genomfördes vid Barnhus var anpassade till barnets bästa. Nästa frågeställning var

att undersöka om underlaget för rättsprocessen och samhällets insatser hade förbättrats. I utredningsarbetet ingick även att jämföra verksamheten Barnahus med några av de områden som arbetade med liknande verksamheter men inte använde Barnahuskonceptet. Det genomfördes en enkätundersökning som riktades till Barnahusen som skulle belysa skillnader mellan de olika Barnahusen. Det genomfördes även intervjuer med utomstående aktörer, advokater, för att ge en professionell synvinkel på verksamheten. Utredningen bestod även av en aktstudie och en ytterligare enkätundersökning som riktades till barn som besökt Barnahus (Kaldal m.fl. 2010:10-12).

Jämförelser mellan Barnahusen i sig visade att de kommit olika långt i arbetet med rutiner och samarbetsformer. Det här menade forskarna berodde på att Barnahusen på de olika orter startade ur olika sammanhang och tillfällen. De Barnahus som varit etablerade en längre tid hade även arbetat mer med att etablera rutiner för utredningar gällande utsatta barn. En annan skillnad mellan Barnahusen var frågan om resurser. Resursbrister påverkade samverkansmyndigheternas möjligheter att uppnå mål och syften med Barnahusen. Vad som "skall" göras och vad som "bör" göras skiljs åt, då olika Barnahus prioriterade olika (Kaldal m.fl. 2010:69-70). Samtidigt menade två av forskarna, Christian Diesen och Eva Diesen, att det var viktigt att verksamheten satte barnens behov i ett större perspektiv och ställer frågan "vad är barnets bästa på sikt?". Diesen och Diesen ansåg att det var många brottsutredningar som lades ner för tidigt då brottet inte kunde styrkas eftersom inte alla utredningsåtgärder hade vidtagits. Att barn upplevde besöken på Barnahus som positiva gav dock inte en fullständig bild av Barnahusens kvalitet i sin helhet, ansåg slutligen Diesen och Diesen (ibid:153).

3.4.3 Barnministeriet dokumentär, Sveriges Radio Kaliber

I regi av Sveriges Radio Kaliber presenterades 2014 en studie¹ som visade på att det fanns barn som upplevde otrygghet och ovisshet efter avslutade besök på Barnahus. Studien visade att barn skickats hem efter avslutade besök på Barnahus till den misstänkte förövaren (föräldern/vårdnadshavaren) utan stöd från de samverkande myndigheterna.

¹ Vi frågade Sveriges Radio Kaliber om vi fick ta del av studiens material. Dock lämnar inte Sveriges Radio ut sitt researchmaterial.

Studien baserades på en undersökning där samordnarna vid olika Barnahus tillfrågades om hur vanligt det var att barnen fick träffa den misstänkte förövaren efter genomfört besök. 12 stycken svarade att det ibland hände att barnen kom hem utan stöd från samverkansmyndigheterna på Barnahuset. Fyra stycken svarade att det ofta hände medan ytterligare fyra Barnahus inte visste om det hände. Endast tre Barnahus svarade att de hade som rutin att socialtjänsten följde med barnet hem. Enkäten visade därmed att 12 av 26 Barnahus saknade rutiner för hur barnet skulle skyddas efter ett genomfört besök. Studien visade även att flera av Barnahusens personal inte var nöjda med rutinerna kring hur barnets skydd såg ut och fungerade i praktiken. Några av de problem som togs upp av samordnare på olika Barnahus var brister med hämtning av barnen, att myndigheterna samverkade för lite med sina arbetsuppgifter samt att de önskade att det fanns ett uppföljningsteam (Barnministeriet dokumentär, 2014).

3.5 Lagstiftning

3.5.1 Brottsbalken

Barnahusens målgrupper är de brottstyper som behandlas i 3, 4 samt 6 kap. i BrB. I BrB 3 kap. beskrivs brott mot liv och hälsa, exempelvis misshandel och andra våldsbrott. Misshandelsbrott kan vara brott som orsakar kroppsskada, sjukdom och/eller smärta. BrB 4 kap. beskriver brott mot frihet och frid, vilka förklaras som exempelvis olaga tvång, olaga hot, ofredanden och frihetsberövande. I BrB 6 kap. finns sexualbrott författade, vilket till exempel kan vara våldtäkt mot barn, sexuella övergrepp mot barn samt sexuellt tvång (Rädda barnen, 2013:21). När brott begåtts där tryggheten och tilliten mellan barn och förälder/vårdnadshavare skadats sker en särskild straffskärpning under rättsprocessen (Rädda Barnen, art. 992:4).

3.5.2 Samverkansskyldighet

I Förvaltningslagen 6 § finns det föreskrivet om samverkan mellan myndigheter. Lagrummet innebär att varje myndighet skall hjälpa andra myndigheter om det ligger inom ramen för den egna verksamheten (FL 6 §). Enligt Socialtjänstlagen 5 kap. 1a § skall Socialnämnden i de frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa, samverka med andra samhällsorgan, organisationer eller andra som berörs. Socialnämnden har det yttersta ansvaret för att samverkan kommer till stånd (SoL 5:1a). Även i Hälso- och

sjukvårdslagen står det författat om en samverkansskyldighet. I HSL 3f § finns det beskrivet att när en enskild är i behov av insatser av både hälso- och sjukvård samt socialtjänst skall det upprättas en individuell plan där den enskilde får sina behov tillgodosedda (HSL 3f §). I Patientsäkerhetslagen finns det ytterligare författat att hälso- och sjukvården skall samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa (PSL 6:5). Det finns författat i Polislagen 6 § att polismyndigheten skall samverka med socialtjänsten (PL 6 §). Rättsmedicin skall på uppdrag av polis och/eller åklagare undersöka samt utreda eventuella misstänkta fysiska skador och vid behov medverka som sakkunniga i domstolsförhandlingar (Johansson, 2011:38). Åklagarmyndigheten har ingen skyldighet att samverka enligt lag. Det finns däremot föreskrivet i Åklagarmyndighetens handbok att ärenden som rör misstanke om övergrepp mot barn anses vara en typ av ärende där berörda myndigheter skall samarbeta (ibid:45).

3.5.3 Socialtjänstens ansvar

I Föräldrabalken 6 kap. 1 § finns författat att barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barnet får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling. Vidare finns författat i FB 6 kap. 2 § att barnets personliga förhållande och behov, enligt FB 6 kap. 1 §, skall tillgodoses av den som är barnets vårdnadshavare. Om vårdnadshavaren enligt FB 6 kap. 7 § gör sig skyldig till missbruk, försummelse eller i övrigt brister i omsorgen som kan medföra fara för barnets hälsa eller utveckling, skall det i rätten beslutas om ändring i vårdnaden.

I SoL 11 kap. 1 § står beskrivet att Socialnämnden, utan dröjsmål, skall inleda en utredning av vad som kommit till Socialnämndens kännedom. Vidare skall socialtjänsten tillgodose barnets eventuella behov av omedelbart skydd och stöd. Socialtjänsten skall ta ställning om en polisanmälan behöver upprättas samt se till att samordna arbetet tillsammans med andra myndigheter. Det är även socialtjänstens uppgift att se till att föräldrar och barn som besöker Barnahus får det skydd och stöd som behövs under tiden som ärendet utreds samt ge stöd efter att utredningen är klar; stödet skall ges med ett långsiktigt perspektiv. Vidare utreder även socialtjänsten huruvida föräldrarnas omsorgsförmåga ser ut och om barnet är i behov av olika insatser (Landberg, 2009:18).

De som vanligtvis är anställda av socialtjänsten och som arbetar på Barnahus är socionomer. De socionomer som arbetar på Barnahus arbetar ofta med utredningsarbete, bedömer barnets situation och följer upp de eventuella insatser som genomförts. På mindre Barnahus kombineras tidigare presenterade arbetsuppgifter även med handläggningsarbete av pågående utredningar (Socialstyrelsen m.fl. 2008:31).

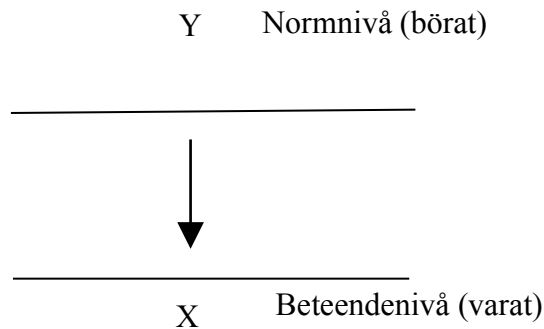
I den proposition som Regeringen överlämnade till Riksdagen i september år 2012, vilken trädde i kraft den 1 januari 2013, fanns det bland annat förslag på ändringar som skulle ske i SoL (Prop. 2012/13:10:1). Lagskärpningarna syftade till att stärka skyddet och stödet för barn och unga som har farit illa eller riskerar att fara illa. En förändring skedde gällande barnrättsperspektivet samt att barnets bästa skall vara avgörande i de beslut och åtgärder som rör barn. För att stärka barnrättsperspektivet skall ett barn få möjlighet att föra sina egna åsikter. Om det inte är möjligt så skall barnets åsikter klargöras på annat sätt. I SoL 14 kap. 1 § skedde en lagskärpning till att yrkesverksamma samt myndigheter är skyldiga att anmäla till socialnämnden "*...när man får kännedom eller misstänker att ett barn far illa*" (ibid.). En ytterligare förändring som skedde i SoL 11 kap. 1a § var att när en anmälan upprättas om misstanke att ett barn har farit illa, skall det göras en bedömning om individen är i behov av omedelbart skydd. Beslut om att inleda en utredning skall ske inom 14 dagar om inte synnerliga skäl föreligger (ibid.).

4. Teoretisk bakgrund

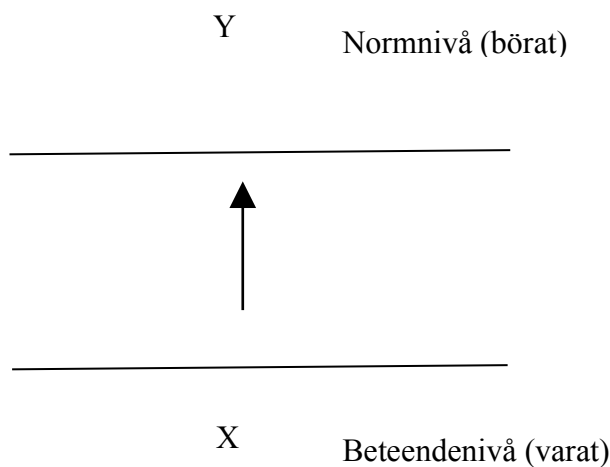
Vi har, i vår rättsociologiska studie utefter vårt empiriska material, valt att undersöka normer. Det är viktigt att studera normer då det kan förklara eventuella förändringsprocesser i samhället (Baier & Svensson, 2009:29). Genom att följa en norm från dess ursprung går det att förstå varför en norm kan tillämpas och vilka effekter den eventuellt kan ge. Det går därmed att förklara varför människor handlar som de gör samt förstå hur vi kan ändra olika beteenden. Med andra ord kan normen styra människans beteende vilket kan leda till en förståelse för hur samhällen förändras och består (ibid:29-30). Genom att identifiera och beskriva de normer som i praktiken styr Barnhusens rutiner för uppföljning av barns skydd och stöd efter avslutade besök, kan vi också identifiera och beskriva eventuella behov av nya eller förändrade normer kring rutinerna.

4.1 "Varat" och "Börat"

Normvetenskapen vill förklara människors motivation till handlande. Enligt professor Håkan Hydén (2002) är rättsociologins normanalys ett sätt att studera och analysera förekomsten och användningen av normer i samhället. Normbegreppet förklaras vara länken mellan det faktiska och det önskvärda, det vill säga "hur det är?" respektive "hur det bör vara?" (Hydén, 2002:19). Rättsociologin studerar vidare rätten i samhället, vilket beskriver hur rätten och samhället samspelar tillsammans med normer (Åström & Rejmer, 2008:41). "Börat" kan exempelvis liknas med hur rättssystemet verkar i samhället, samhället kan vidare ses som "varat". Normer och rättsregler kan skapas utifrån "börat" och/eller "varat". Det här vill vi visa genom att likna Matthias Baier och Måns Svenssons modell hur "börat" kan bli ett "vara" och hur "varat" kan bli ett "böra" (Baier & Svensson, 2009:52) (se modell 1 och 2).

Modell 1: från "börat" till "varat" (Baier & Svensson, 2009:52)

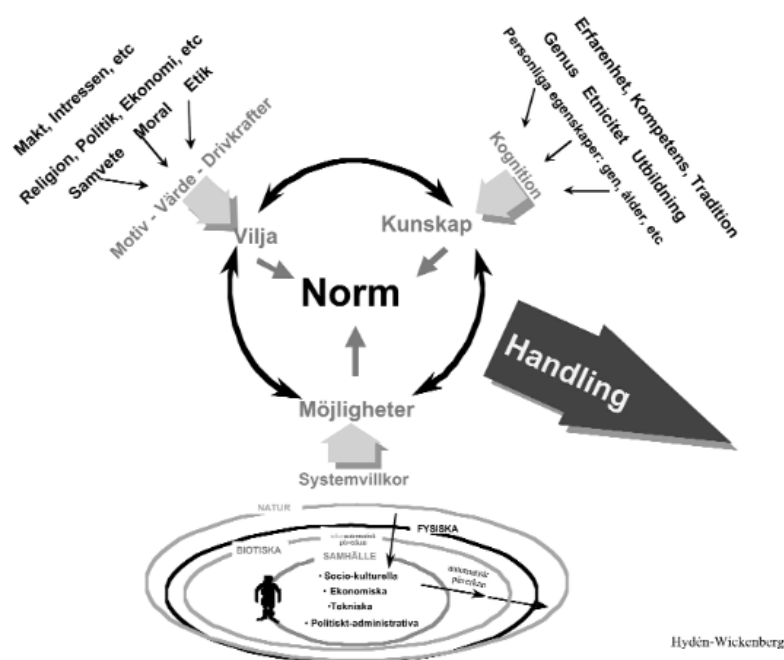
Modell 2: från "varat" till "börat" (Baier & Svensson, 2009:52)

Genom våra två frågeställningar vill vi belysa Barnhusverksamhetens "vara" och "böra". Vi vill beskriva hur de existerande rutinerna ser ut i Barnhusen genom vår första frågeställning, alltså "varat". Med vår andra frågeställning vill vi undersöka vilka rutiner som behövs och hur de kan utvecklas, det vill säga "börat".

4.2 Normmodellen

Håkan Hydén och Per Wickenberg (2002) har utvecklat en normmodell där normers uppkomst och etablering i samhället beskrivs. Modellen utgår från tre förutsättningar, vilja ("V"), kunskap ("K") samt möjligheter ("SM"). Det finns vidare tre bakomliggande förutsättningar till ovanstående, värde, kognitioner samt systemvillkor. Den första

förutsättningen, "V", beskrivs som viljan och värdet som ligger till grund för individers eller grupper handlande. Viljan och värdet kan således utgå från exempelvis individens eller gruppens etik, moral, politiska åsikter, solidaritet, religion och/eller ekonomiska förutsättningar (Hydén, 2002:285). Hydén och Wickenberg beskriver att "K" är en viktig förutsättning för att en norm skall verkställas och genomföras. Det som kan ligga till grund för människans kunskap är erfarenheter, utbildning och kompetens samt personliga egenskaper (ibid.). Kunskapen krävs för att människor skall kunna läsa av det sociala samspelet och för att förstå de socio-kulturella normerna (ibid:283). Slutligen behandlar "K" även en bakomliggande förutsättning, vilket är kognition. Kognitionen beskriver människors kunskapsmönster som är en viktig del för förståelsen om hur människan ser och uppfattar omvärlden (ibid:285). Den tredje förutsättningen för normer är de faktiska möjligheterna och systemvillkoren, "SM". Systemvillkor är de villkor och generella begränsningar som följer av de samhälleliga och naturliga systemen. De system som kan begränsa normers uppkomst kan exempelvis vara naturlagar, ekonomiska och/eller politiska- administrativa system (ibid:283). Normmodellen presenteras nedan i modell 3.

Modell 3: (Hydén, 2002:287).

De tre komponenterna har en ömsesidig påverkan av varandra i normbildningsprocessen. "V" påverkar vilken kunskap som blir relevant för normens etablering. Kunskapen är vidare relaterad till och beroende av möjligheterna. Slutligen blir systemvillkoren konsekvensen för de viljor och drivkrafter som föreligger i samhället i sin helhet (Hydén, 2002:287). De viljekomponenter som finns att tillgå måste stämma överens med de systemvillkor som systemen i fråga tillhandahåller för att en norm skall kunna växa fram (ibid:288). För att kunna beskriva hur Barnhusverksamhetens arbetsmetoder ser ut idag ville vi sätta deras arbetsmetoder i relation till Hydén och Wickenbergs modell om normers uppkomst. Vi fick då möjlighet att studera hur nya potentiella arbetsmetoder kunde etableras i verksamheten.

4.3 Från norm till rättsregel

En norm som utvecklas och etableras kan resultera i en förändrad eller ny lagstiftning. En norm kan alltså med andra ord förstärkas genom att upphöjas till en rättsregel. Normer som blir till rättsregler påverkas främst genom att de får ett egenvärde. Rättsregeln, den upphöjda normen, följs eftersom det är en konstaterad regel och blir ett rationellt handlande (Hydén, 2002:166). När normen upphöjs till en rättsregel tillkommer också ett rättsligt tvång att samhället och individen måste följa rättsregeln. Att normen upphöjs gör det lättare för rättssystemet att säkra normens tillämpning, alltså hur det "bör" vara (ibid:159-160).

De normer som utvecklas till rättsregler kan genom sanktioner upprätthålla en fastställd ordning. De normer som faktiskt blir rättsregler är därför, enligt Hydén, förbudsregler. Normer som behandlar handlingsanvisningar för ett beteende får svårare fäste inom rättssystemet. Rättsregler behandlar därför mer gränser än om handlingsanvisningar. Normer som uttrycker förbud, vilka bland annat finns formulerade som rättsregler i Brottsbalken, kan lagföras lättare än normer som beskriver ett handlingsanvisande. Det kan exempelvis vara en så enkel norm att av artighet skaka hand när du hälsar på nya människor, men att det här inte finns förankrat i lag (Hydén, 2002:160-161). Vi ville genom vår studie diskutera möjligheten att upphöja Barnhusets metoder till rättsregler för att på så sätt kunna möjliggöra en fungerande lagstiftning om Barnhusverksamheten.

5. Metod och Material

5.1 Empiriskt material

Vi valde att kontakta och utgå från de 22 Barnahus som fanns listade i *Barnahusutredningen 2010* (2010) när vi valde respondenter till vår undersökning (Kaldal m.fl. 2010:4). Vi kunde inte hitta kontaktuppgifter till ett av de Barnahusen som fanns listat. Ytterligare två Barnahus hittades via sökning på internet. De här var inte listade i *Barnahusutredningen 2010* (2010). Det resulterade i totalt 23 Barnahus som tillfrågades att delta i vår studie. Enligt nyare forskning skall det finnas över 30 Barnahus i Sverige (Diesen & Diesen, 2015:5). Vi har dock inte funnit någon exakt siffra över antalet Barnahus eller vilka områden som använder Barnahus som verksamhet.

5.2 Metod och genomförande

5.2.1 Metodkombination

Vi har valt att genomföra en enkätundersökning som riktades till Barnahus i Sverige. Vi valde även att komplettera undersökningen med intervjuer. Intervjuerna riktades till samordnare på Barnahus som är belägna i Skåne. Vi valde att använda oss av en metodkombination/metodtriangulering mellan metoder då vi ansåg att vi inte hade haft möjlighet att besvara vår frågeställning genom endast en enkätundersökning eller enbart via intervjuer (Svenning, 2003:87). Att använda en metodkombination/metodtriangulering mellan metoder kunde, med fördel, resultera i att enkätundersökningens resultat kunde styrkas. Det då flera perspektiv kunde användas på materialet. Det gick därmed att kontrollera och komplettera undersökningens resultat med en metodkombination (Denscombe, 2012:151-152).

5.2.2 Enkätundersökning

Vi inledde vår undersökning med att skapa en webbaserad enkät (bilaga 10.1). Vi ville få en mer övergripande bild om Barnahusens rutiner vid uppföljning efter barnens avslutade besök. En webbaserad enkätundersökning ansåg vi vara mindre kostsam och mindre tidskrävande för oss och respondenterna. Enkätundersökningen skickades ut per e-mail till

23 Barnahus i Sverige. E-mailadresserna fann vi på respektive Barnahus- och kommuns hemsida. E-målet innehöll en ingress där vi beskrev vilka vi var och vilket syfte vår undersökning hade (bilaga 10:1). En direktlänk till enkätundersökningen var även bifogat i e-målet. Enkäten bestod av 10 frågor, både öppna och slutna frågor (se bilaga 10.1). I de öppna enkätfrågorna fick respondenten själv formulera sitt svar och i de slutna frågorna fanns det redan förvalda svarsalternativ. Det var viktigt för oss att kombinera öppna och slutna frågor då vi ville få djupare svar på vår enkätundersökning (Denscombe, 2012:221). Efter en vecka skickades en första påminnelse ut till de Barnahus som inte besvarat enkäten. Vi valde senare att förlänga svarsdatumet med tre dagar efter att vi skickat ut en andra påminnelse. Totalt hade respondenterna en vecka och tre dagar att besvara enkätundersökningen (Trost, 2012:46). När vi stängde den webbaserade enkätundersökningen hade totalt 18 respondenter deltagit, vilket innebar en svarsfrekvens på cirka 78 %.

5.2.3 Kompletterande intervjuer

Efter vår enkätundersökning genomförde vi tre kompletterande intervjuer med samordnare, eller med en tjänstebefattning som var likställd med samordnare, på tre Barnahus i Skåne. Enkätundersökningen låg till grund för utformandet av vår intervjuguide. Den webbaserade enkätundersökningen genererade i svar som senare kom att ligga till grund för intervjuguiden (bilaga 10.2). Vi använde oss av semistrukturerade intervjuer vilket innebar att vi innan intervjun förberedde öppna frågor till intervjupersonerna som vi senare kompletterade med följdfrågor (Bryman, 2011:206). Intervjuerna genomfördes i respektive Barnahus lokaler. Intervjuerna bestod främst av frågor som vi innan intervjutillfället utformade i en intervjuguide (bilaga 10.2). De frågor som vi förberett resulterade i att intervjuerna fick olika inriktningar då intervjupersonerna besvarade frågorna utifrån egna erfarenheter och åsikter. Intervjuguiden hade dock som genomgående tema att ställa frågor kring uppföljning av barnens besök på Barnahuset (se bilaga 10.2). Intervjuerna varade mellan 30 till 45 minuter som vi spelade in för att sedan kunna transkribera ordagrant. Intervjuerna resulterade slutligen i mer detaljerade svar än vad enkätsvaren gav oss (Ejvegård, 2009:51-52).

5.3 Bortfallsanalys

Den webbaserade enkätundersökningen skickades ut till 23 Barnahus i Sverige. 18 personer besvarade den webbaserade enkätundersökningen vilket genererade i en svarsfrekvens på cirka 78 %. De respondenter som inte deltog i enkätundersökningen beskrivs som det externa bortfallet (Ejvegård, 2009:56). Det externa bortfallet kunde i vår undersökning konstateras i de fall där det inte fanns korrekta mailadresser att tillgå. En mailadress var inte längre i bruk. Två e-mail skickades tillbaka där de förklarades att de inte arbetade vid Barnahuset och vidarebefordrat vår förfrågan.

För att minska det externa bortfallet i den webbaserade enkätundersökningen skickade vi ut två påminnelser till de Barnahus som inte svarat. Vi utformade en ingress till den webbaserade enkätundersökningen (bilaga 10:1) där vi beskrev vårt syfte med undersökningen. Vi hade tydliga instruktioner, lättöverskådlig design och inte för omfattande enkät för att försöka minska bortfallen i vår undersökning (Bryman, 2011:231-232).

Vi valde att använda oss av öppna frågor inom den webbaserade enkätundersökningen samt intervjuerna för att respondenten skulle ges möjlighet att besvara med ett mer detaljerat och personligt svar. Öppna frågor kunde, jämfört med slutna frågor, innebära ett internt bortfall då det fanns risk för att enkätfrågorna skulle anses som tidskrävande. En tidskrävande fråga kunde vidare riskeras att lämnas obesvarad. Det kunde leda till att respondenten inte skulle besvara frågan eller besvara enkätfrågan kortfattat. En annan faktor som kunde påverka det interna bortfallet var att respondenten kunde välja att förbise och inte besvara alla enkätfrågor. I studien kunde det däremot bli omvänt då vi hänvisade respondenten till att inte besvara alla frågor, beroende på hur de svarade på tidigare enkätfrågor. I studiens resultat hade ett antal respondenter besvarat alla frågor trots våra upplysningar om att gå vidare i undersökningen. Vi tog i de fallen bort deras svar för att det inte skulle påverka undersökningens resultat (Trost, 2012:72-73).

De fyra Barnahusen belägna i Skåne kontaktades via telefon för inbokning av intervju. Tre av de fyra tillfrågade Barnahusen valde att ställa upp. Den fjärde potentiella intervjun kunde inte genomföras på grund av tidsbrist från Barnahusets sida.

5.4 Forskningsetiska överväganden

Vetenskapsrådet beskriver i sitt verk (2002) fyra forskningsetiska principer. Den första principen beskriver informationskravet, vilket innebär att vi som forskare har skyldighet att informera om deltagarnas roll i undersökningen. Inför enkätundersökningen skrevs en ingress där vårt syfte framgick, inför intervjuerna delgavs även deltagarna om vad som undersöktes (Vetenskapsrådet, 2002:7). Innan vi färdigställde vårt arbete fick intervjudeltagarna möjlighet att läsa igenom sammanställningen av sin intervju. De fick även möjlighet att lämna synpunkter, vilket är en viktig del av principen samtyckeskravet (ibid:9). Till de som deltog i vår undersökning ville vi i största möjliga mån försäkra anonymitet, vilket är den tredje forskningsetiska principen enligt Vetenskapsrådet som benämns som konfidentialitetskravet. Det är viktigt att intervjupersonerna och enkätrespondenterna skall känna sig bekväma med att dela med sig av sina personliga och professionella åsikter (ibid:12). Då vi förklarade vårt syfte för deltagarna kunde respondenten få en större förståelse för vårt arbete. Det är även viktigt att påpeka att det är frivilligt att delta vilket framgick i ingressen till enkätundersökningen samt förklarades inför varje intervju (Bryman, 2011:131). Vi har med respondenternas godkännande spelat in intervjuerna för att sedan kunna transkribera dem ordagrant, vilket också ses som en viktig etisk förhållningsregel (Ejvegård, 2009:51). Den fjärde och sista principen är nyttjandekravet som innebär att vi som forskare tydligt skall förklara för respondenterna att deras svar endast kommer användas i forskningssyfte och inte skickas vidare för eventuella icke-vetenskapliga eller kommersiella syften. Vi har i våra enkäter och intervjuer förtydligat att den insamlade datan endast kommer att användas till vår undersökning, det vill säga inte heller utlånas till andra liknande forskningar (Vetenskapsrådet, 2002:14).

5.5 Reliabilitet & Validitet

Reliabilitet behandlar frågan huruvida vår undersökning är tillförlitlig. Om undersökningen skulle göras igen med samma syfte, metod och urval skulle det ge samma resultat (Svenning, 2003:63). Validitet kontrollerar att undersökningen mäter det den är avsedd att mäta (ibid:60).

Då vi intervjuade tre personer med samordnande roll på Barnahuset, kunde vi inte på basis av intervjuerna dra generella slutsatser om hur uppföljningen vid Barnahuset såg ut. Det var inte heller syftet med intervjuerna. Det skulle istället ses som en komplettering till den tidigare genomförda webbaserade enkätundersökningen. Det innebär att intervjuerna och resultatet hade kunnat se annorlunda ut beroende på vilka Barnahuset vi hade valt att intervjua, vilket hade minskat studiens reliabilitet. Däremot kan reliabiliteten på enkäterna anses som högre då vi inte ställde ledande frågor (bilaga 10.1) (Svenning, 2003:63).

Vi valde att formulera öppna frågor till enkätundersökningen vilket innebär en ökad validitet (bilaga 10.1). Respondenterna i den webbaserade enkätundersökningen kunde tolka och besvara enkätfrågorna utifrån egna erfarenheter och åsikter, vilket resulterade i olika svar. Vår intervjuguide var formulerad liknande den webbaserade enkätundersökningen med öppna frågor. Det genererade i semistrukturerade intervjuer, där intervjudeltagaren till stor del kunde styra intervjun (Svenning, 2003:60). Metodtriangulering mellan metoder kunde öka möjligheterna för att undersökningarna skulle mäta det de var avsedd att mäta. Våra empiriska undersökningar var inte knutna till endast en typ av metod vilket kan leda till en ökad validitet (Denscombe, 2012:188-189).

6. Resultatredovisning

6.1 Enkätundersökning

I början av april 2016 skickade vi ut totalt 23 förfrågningar till samordnare på Barnahus i Sverige med en förfrågan om att delta i vår enkätundersökning, varav 18 Barnahus besvarade enkäten. Enkäten behandlade frågor om rutiner och uppföljningen om barn som besökt Barnahus. I den första enkätfrågan fick respondenten förklara vilket Barnahus hen arbetade vid. De Barnahus som besvarat vår enkätundersökning framgår av figuren nedan (figur 1).

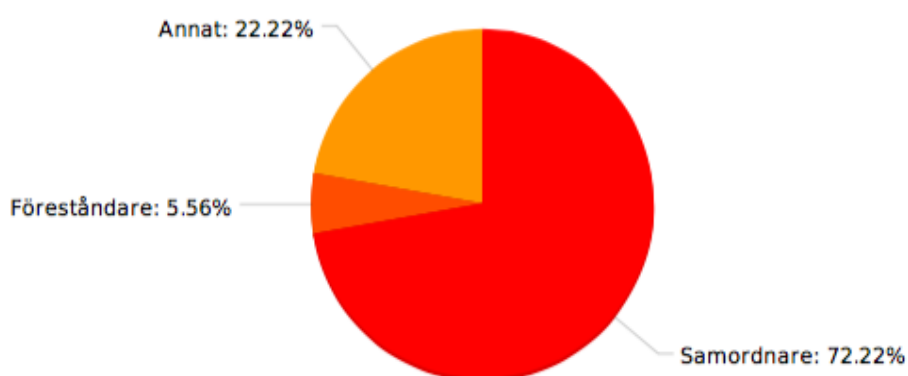
Dalarna	Eskilstuna
Gotland	Gävleborg
Göteborg	Haninge
Linköping	Mellersta Skåne (Lund)
Malmö	Nordöstra Skåne (Kristianstad)
Nyköping	Skåne nordväst (Helsingborg)
Stockholm	Trollhättan
Uppsala	Värmland
Västernorrland	Västmanland

Figur 1: Lista på deltagande Barnahus

Enkätfrågorna blev efter hand mer öppna där respondenten fick möjligheten att skriva mer utförligare svar. Vi har därför valt att presentera enkäten utifrån de slutna respektive de öppna enkätfrågorna. Det valde vi då de slutna frågorna gav mer statistiska svar medan de öppna frågorna resulterade i varierande svar beroende på åsikter och erfarenheter från respondenten. De öppna frågorna redovisas därför på ett mer kvalitativt sätt.

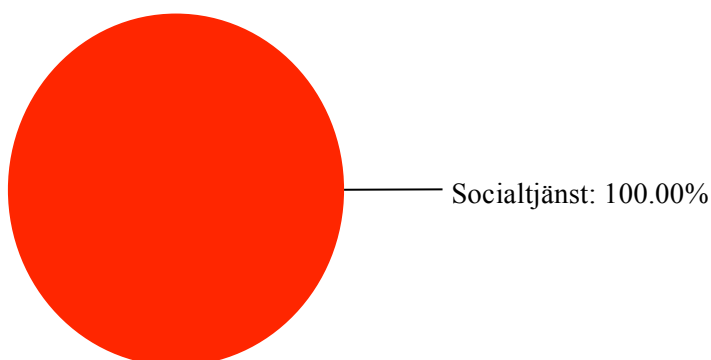
6.1.1 Slutna frågor

I enkätfråga två fick respondenterna beskriva sin roll på Barnhuset. Totalt var 13 stycken av respondenterna anställda som samordnare, medan en person arbetade som föreståndare. Vidare hade fyra personer en annan yrkestitel (se figur 2). De som besvarade vår enkät med "annat" var enhetschef, arbetsledare/samordnare, socionom och teamledare. De som inte hade yrkestiteln "samordnare" är dock relevanta för vår undersökning då de har en liknande arbetsroll.

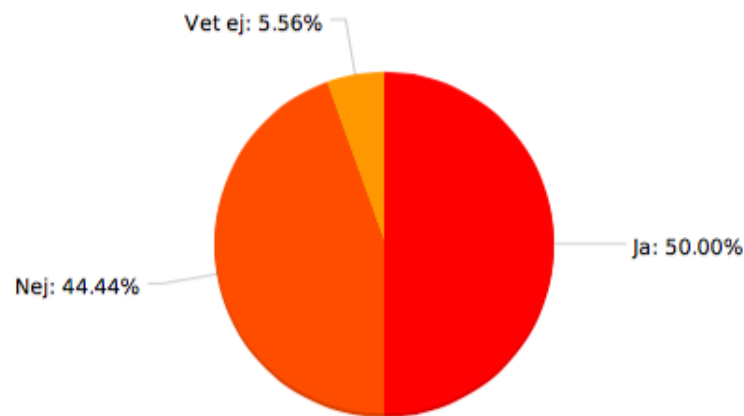
Figur 2: Cirkeldiagram över yrkestilar på de tillfrågade Barnhusen. N=18.

I enkätfråga tre undersökte vi vem det var som ansvarade för barnets skydd och stöd efter avslutade besök på respektive Barnahus. Barnhusen svarade enhetligt att det var socialtjänsten i respektive kommun som ansvarade för barnets skydd och stöd.

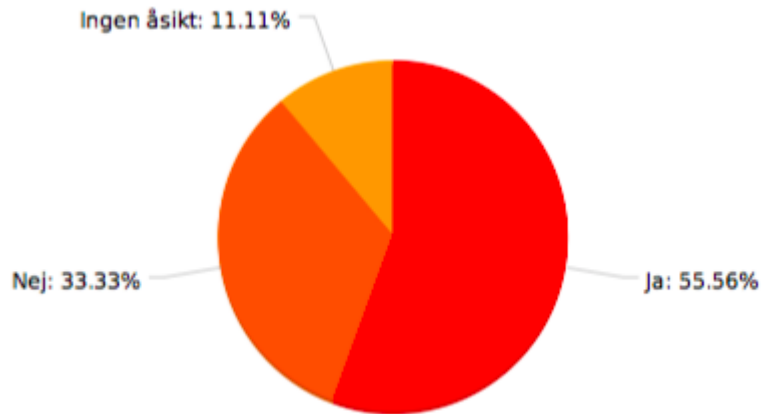
Figur 3: Cirkeldiagram över ansvaret för barnets skydd och stöd. N=18.

Enkätfråga fyra undersökte om Barnhusen hade några rutiner kring uppföljning av barn efter avslutat besök. Som framgår av figur 3 hade 50 %, alltså nio stycken Barnahus, fasta rutiner för hur uppföljningsarbetet skulle se ut. Åtta Barnahus svarade “nej”, att det inte fanns fasta rutiner för uppföljning. Slutligen svarade ett Barnahus att de inte vet om de hade fasta rutiner gällande uppföljning (se figur 4).

Figur 4: Cirkeldiagram över vilka Barnahus som har rutiner. N=18.

Fråga sex presenteras vidare vid de slutna frågorna då respondenten hade fasta, förvalda svarsalternativ. Fråga fem presenteras nedan under de öppna frågorna (6.1.2). De som svarade “ja” på fråga fyra (nio stycken) och som vidare i fråga fem beskrev vilka rutiner som fanns för barns skydd och stöd ombads besvara fråga sex. Enkätfråga sex behandlade frågan om Barnhusen ansåg att det fanns brister i de nuvarande rutinerna om uppföljning gällande skydd och stöd för barn efter avslutade besök. Som det framgår av figur 5 ansåg fem av Barnhusen (55.56 %) att det fanns brister i rutinerna. Tre Barnahus (33.33 %) svarade att det inte fanns några brister i rutinerna och ett Barnahus (11.11 %) svarade att de saknade åsikt i frågan.

Figur 5: Cirkeldiagram över de Barnahus som ansåg att de hade brister i sina rutiner kring uppföljning. N=9.

6.1.2 Öppna frågor

Enkätfråga fem besvarades av de Barnahus som svarade "ja" på fråga fyra (nio stycken), att de hade fasta rutiner om uppföljning. De nio respondenterna fick i enkätfråga fem beskriva deras rutiner gällande uppföljning av barnens avslutade besök. Barnahusen svarade att det var socialtjänsten som ansvarade för uppföljningen. Två av Barnahusen beskrev att de efter avslutade besök hade ett eftermöte med de inblandade myndigheterna för att få en bild av vad som vidare skulle göras och vem som skulle informera barnet om vad som kommer hända efter besöket. Flera av Barnahusen beskrev även att de erbjöd krismöten för föräldrarna och/eller trygghetspersonerna. De tillfrågade Barnahusen förklarade på olika sätt att de strävar efter att få ett möte med barnet och föräldrarna samma dag, för att på så sätt öka tryggheten och säkerheten. De nio Barnahusen beskrev även hur de följt upp barnet genom att socialtjänsten bokade ett hembesök. Det för att skapa en trygghet för barnet och för att finnas till hands när barnet och föräldrarna möts efter besöket. Slutligen beskrev samtliga nio Barnahus att socialtjänsten ansvarade för barnens fortsatta trygghet efter avslutade besöket, vilket framgår av följande citat.

Vi som arbetar på Barnhuset poängterar alltid vikten av att socialförvaltningen efter förhör alltid har ansvaret för barnets/ungdomens skydd efter att förhör är avslutat. Detta påminner vi om dels vid sittande samråd men också på den aktuella

förhörsdagen. Vi har inte möjlighet att tvinga socialtjänsterna till detta men påminner om det. (Enkätundersökning, fråga fem)

De sju Barnhusen som svarade "Ja" på enkätfråga sex, att de ansåg att det fanns brister i rutinerna, ombads att gå vidare i enkäten och besvara enkätfråga sju och framåt. De som svarade "nej"/ "ingen åsikt" på enkätfråga sex var därefter klara med enkäten. Enkätfråga sju undersökte vilka brister som fanns i de aktuella rutinerna. De sju tillfrågade Barnhusen beskrev att det fanns stora resursbrister, främst hos polis och socialtjänst. Två av de tillfrågade Barnhusen menade att nationella och mer generella rutiner var något som Barnhusverksamheten borde utveckla. Ett Barnhus beskrev att det kunde finnas brister i kommunernas arbete, då arbetssättet såg olika ut beroende på kommun. Vidare ansåg Barnhuset att det kunde bero på att generella rutiner saknades. Därmed ansåg Barnhuset att det kunde resultera i att socialtjänsten i varje kommun inte följt upp barnets skydd och stöd på det mest effektiva sättet. En annan faktor som kunde påverka att Barnhusets rutiner brustit var, enligt fyra av de sju Barnhusen, att arbetsbelastningen var hög. Det kunde inverka på utredningarnas kvalitet. Det framgår vidare av utdraget nedan.

Resursbrist hos alla inblandade myndigheter, främst hos polis och socialtjänst.
(Enkätundersökning, fråga sju)

Enkätfråga åtta undersökte vidare hur rutinernas brister eventuellt kunde förebyggas. De sju respondenterna påstod bland annat att bristerna kunde förebyggas genom exempelvis god planering och bra samverkan mellan de aktuella myndigheterna. Tre respondenter menade även att det gällde att synliggöra brister och vara medveten om att det alltid finns brister för att kunna förebygga dem. Ett exempel på hur Barnhusen kunde förebygga bristande rutiner beskrevs vara att föra statistik som senare kunde leda till en större utvärdering av de ärenden som genomförts på Barnhus, vilket vidare beskrivs i citatet nedan.

Genom ständig utvärdering som bland annat kan vara möjlig genom att föra statistik. Det är emellanåt viktigt att göra en utvärdering kring vad som behöver föras statistik kring för att få de svar som vi är i behov av. (Enkätundersökning, fråga åtta)

Vidare tyckte ett av Barnhusen på enkätfråga åtta att det fanns brister i att samordnare inte kunde arbeta längre än dagtid, vilket kunde påverka ett barns situation negativt. Barnhuset menade vidare att alla delar i Barnhusens arbete borde utföras på samma dag samt att socialtjänsten borde följa med barnet hem eller åtminstone träffa familjen efter besöket. Att börja arbeta utanför kontorstid kunde därför enligt Barnhuset vara en förebyggande åtgärd. En sista förebyggande åtgärd enligt Barnhusen, som tidigare presenterats i fråga sju, var en önskan om att införa nationella riktlinjer och/eller rutiner för Barnhus. Barnhusen ansåg att de nationella riktlinjerna och/eller rutinerna kunde beskriva hur Barnhusen specifikt skulle arbeta med uppföljning.

Det finns i dagsläget inga enhetliga riktlinjer, vilket försvårar det hela. Övergripande rutiner gemensamt för alla Barnhus i Sverige hade varit av stor betydelse för oss för en större gemensam vägledning åt samma mål. (Enkätundersökning, fråga åtta)

Slutligen riktades enkätfråga nio och tio enbart till de nio respondenter som svarade "nej"/"vet ej" på fråga fyra, det vill säga enkätfrågan om det fanns rutiner om uppföljning på deras Barnhus. Enkätfråga nio behandlade hur Barnhuset arbetade med rutiner gällande barn som förhörts, trots att de saknade fasta rutiner för det. Ett av Barnhusen påstod att det var svårt att fullfölja uppföljningen då tillhörande kommuner omfattade ett stort geografisk område. Barnhuset menade vidare att det kunde påverka uppföljningsarbetet negativt. De nio tillfrågade respondenterna menade att det var socialtjänsten och kommunen som skulle ansvara för uppföljningsarbetet, men att Barnhuset fanns som stöd för dem. Det beskrevs även att det var socialtjänsten som, direkt när ett ärende inleds och vid första samrådsmötet, skulle planera uppföljningen om skydd och stöd för barnet. Samtliga tillfrågade Barnhus erbjöd krisstöd för barn och föräldrar. Citatet nedan beskriver Barnhusets stöd till socialtjänsten.

Vi försöker lotsa socialtjänsten i kommunen hur de kan gå vidare med familjen i skyddssamtalet som är efter ett förhör. Vi försöker också stötta socialtjänsten i att göra en bra sammanhangsmarkering för barnet om hur eftermiddagen ska se ut. Vi erbjuder också familjer i kommunen krisstödssamtal efter att deras barn varit på förhör. (Enkätundersökning, fråga nio)

Enkätfråga tio undersökte frågan om arbetet gällande uppföljning av skydd och stöd för barn efter avslutade besök hade förbättrats om det funnits fastställda rutiner. De nio Barnhusen svarade till viss del "ja" men att det fanns ett par faktorer som kunde påverka att uppföljningsrutinerna inte alltid skulle leda till ett förbättrat arbete. Däremot såg majoriteten av de tillfrågade Barnhusen ett stort värde av att tillhandahålla rutiner om uppföljning av skydd och stöd för barnet på en mer nationell nivå. Svårigheterna beskrevs exempelvis vara stora geografiska områden för Barnhus, vilket nedanstående citat belyser.

...Vårt län är stort med många kommuner. Det blir svårt att nå alla familjer utifrån avstånd. Kranskommunerna kanske skulle klara av att erbjuda familjerna bättre.
(Enkätundersökning, fråga tio)

6.1.3 Sammanfattning

Sammanfattningsvis gick det att, utifrån enkätresultaten, konstatera att det var socialtjänsten som hade ansvaret för barnens skydd och stöd efter avslutade besök på Barnhus. Det framgick att det var cirka hälften av de 18 tillfrågade Barnhusen som hade rutiner om barnens skydd och stöd efter avslutade besök medan resterande Barnhus saknade fasta rutiner helt. Utifrån respondenternas svar kunde vi se att Barnhusens arbetsmetoder gällande barnens skydd och stöd liknade varandras oavsett om de arbetade utifrån rutiner. Flera av Barnhusen ansåg att det fanns brister i rutinerna som exempelvis berodde på tids- och resursbrister, vilket kunde leda till att barnen fick åka hem utan skydd och stöd till den misstänkte förövaren. För att arbeta med bristerna föreslog Barnhusen en god planering samt bättre samverkan mellan myndigheterna. Avslutningsvis visade resultatet att flera av Barnhusen önskade att det fanns nationella riktlinjer och/eller rutiner för att verksamheten skulle fungera bättre.

6.2 Kompletterande intervjuer

Vår undersökning bestod även av tre intervjuer som kompletterade våra enkätresultat. De tre intervjuerna genomfördes med samma intervjuguide, men resulterade i olika svar då intervjupersonen/intervjupersonerna berättade om deras egna erfarenheter av Barnhus.

Intervjuerna presenteras kort nedan där vi sammanställt de, enligt oss, viktigaste och mest relevanta resultaten för vår undersökning.

6.2.1 Intervju ett

Den första intervjun genomfördes med en samordnare på ett Barnahus. Samordnaren beskrev att de hade fasta rutiner för alla berörda myndigheter när det gällde barns skydd och stöd efter avslutade besök. Samordnaren menade dock att det fanns stora brister hos Polismyndigheten inom Barnhuset. Polismyndigheten hade vid tiden för intervjun inga utbildade barnutredare i polisområdet. Det resulterade i att det inte genomförts några barnförhör de senaste två till tre veckorna på Barnhuset. Samordnaren ansåg vidare att det kunde påverka barnet på olika sätt. När polisanmälan lämnats in inleds en förundersökning, genomförs inga barnförhör blir ärendet liggandes och förundersökningen stannar upp. Vidare berättade samordnaren att det innan omorganisationen fanns fasta rutiner på Barnhuset gällande ansvarsfördelning och för att skydda och stötta barnet som besökt Barnhuset. Rutinerna var exempelvis att barnens förhör skulle genomföras på förmiddagen för att ha eftermiddagen fri. Det för att polisen skulle kunna genomföra förhör med exempelvis den misstänkte vårdnadshavaren. Socialtjänsten skulle sedan finnas till hands för att stödja under mötet mellan barnet och föräldern. Samtidigt menade samordnaren att socialtjänstens utredningar inte står still, utan att de alltid arbetar för barnets skydd och stöd även om förhör inte genomförts på Barnhuset. Polismyndighetens omorganisation hade även påverkat Barnhusets arbete. Innan omorganisationen var det mer tydligt vem som gjorde vad och vilket polisområde de olika kommunerna tillhörde. I det följande citatet beskriver intervjupersonen hur barn kan påverkas av resursbrist hos de samverkansmyndigheterna.

De påverkar dom så klart på alla sätt och vis. Eh.. Det här är ju inte det perspektivet eller den målsättningen som vi har egentligen. Eh... Så det påverkar ju, från den dagen då barnet berättar så ska ju dom här ärenden hanteras skyndsamt. Och det påverkar ju på så sätt att. Eh... Om det inte händer någonting, och med hända, det är ju att någon lyssnar på deras berättelse. Eh... Dom kanske inte vill berätta en andra gång. Eh... Insats som man kanske skulle vara i behov, kommer inte igång till tillräcklig snabb tid. Det blir ju inte hållbart i längden för barnen överhuvudtaget, egentligen. (Intervju ett)

Samtidigt ansåg samordnaren att det fanns rutiner som kunde brista och andra aspekter som kunde förbättras i verksamheten. För att lösa de problem som fanns med en del rutiner påstod samordnaren att det skulle hjälpa om det fanns övergripande, gemensamma rutiner för alla Barnahus. Ett nationellt ansvarstagande för att alla Barnahus skulle arbeta på liknande sätt och utgå ifrån gemensamma riktlinjer. Det kunde dock vara svårt att få riktlinjer och/eller rutiner förankrat i lagstiftning, vägen dit är lång menade samordnaren. Hen ansåg att det istället skulle behövas utvärderingar som genomfördes av större myndigheter, som ett nationellt bedömningsinstrument. Samordnaren menade att det i sin tur hade kunnat leda till en förändrad lagstiftning och/eller gemensamma, nationella rutiner och riktlinjer. Samordnaren berättade vidare att de danska Barnahusen fungerade på ett bättre sätt eftersom den danska socialstyrelsen hade det övergripande ansvaret samt att det var förankrat i deras Socialtjänstlag. Samordnaren ansåg att det, på grund av reglerna i den danska Socialtjänstlagen, skulle se likadant ut på alla Barnahusen i Danmark.

En annan aspekt som samordnaren tog upp var att barn ibland behövde åka långt för att få stöd vid ett Barnahus. Hen beskrev att det var barnens hemkommun som främst skulle ansvara för att kunna erbjuda stöd på annat håll. Samordnaren menade slutligen att Barnahusverksamhetens grundtanke, i dagsläget, var det bästa alternativet då verksamheten skulle se till barnets bästa. Samordnaren tyckte att samtycke till samverkan samt att bidra till att det gemensamma arbetet fungerar var viktigt för att nå Barnahusets målsättningar.

6.2.2 Intervju två

Intervjupersonen började med att förklara att hen arbetade som teamledare vid Barnahuset, vilket förklarades vara liknande yrkestiteln samordnare. När vi frågade vilka rutiner som var viktigast att tänka på när det gäller skydd och stöd för barnet efter avslutade besök menade teamledaren att det var socialtjänstens arbete med att träffa barnet och föräldrarna samma dag. Det för att kunna göra en skyddsbedömning. Vidare förklarades det vara av stor vikt att barnet förstår vad som kommer hända under processen. Barnet skulle inte riskera att hamna i en påfrestande situation under första mötet med familjen. Teamledaren förklarade att deras Barnahus hade bra och etablerade

rutiner som resulterat i ett naturligt arbete mellan de samverkande myndigheterna. Att Barnhuset hade en god kontakt med myndighetspersonerna menade teamledaren var en viktig faktor till att deras rutiner och samverkan fungerar bra. De förklarades ha en bra kunskap om varandras områden och att de litar på varandra. Teamledaren trodde vidare att nationella rutiner hade varit bra och möjligt med hjälp av Barnafrid. Barnafrid förklarades vara det nya kunskapscentret gällande Barnahuset beläget i Linköping. Syftet med Barnafrid var att bland annat utveckla kunskapen gällande våld och andra former av övergrepp mot barn för att kunna förbättra de förebyggande åtgärderna. Barnafrid förklarades även ansvara för nätverksmöten mellan Barnhusen i Sverige. Teamledaren berättade även att det genomfördes regionala nätverksmöten en gång per termin. Nätverksmötena var ett sätt att få landets olika Barnahuset att mötas och byta erfarenheter med varandra. Teamledaren menade att frågan om nationella rutiner eventuellt kunde komma att diskuteras vid Barnafrids nationella nätverksmöten och att det först då kunde bli möjligt att driva frågan framåt. Teamledaren menade vidare att det skulle krävas att högre myndigheter engagerar sig i frågan för att lagstiftning om nationella riktlinjer och/eller rutiner skulle ske. Ett annat potentiellt alternativ som teamledaren ser som en lösning på bristande rutiner vid olika Barnahuset kunde vara att ha en Barnahusetcertifiering, vilket framgår av citatet nedan.

Riktlinjer, att man följer upp de och så och att de finns det här med kvalitetskrav. Man har diskuterat till och med det här med certifiering för att man ska få va ett Barnahuset. Vad innebär det? Eller någonting sådant. Att det, tror jag, är viktigt att det finns på nationell nivå. Eller så. (Intervju två)

6.2.3 Intervju tre

Den tredje intervjun genomfördes med två koordinatörer, vilket beskrevs vara liknande samordnarens roll men med ett annat namn på tjänstebefattningen. Barnhuset berättade att de arbetade efter fasta rutiner om barnens skydd och stöd efter avslutade besök. Den viktigaste rutinen som deras Barnahuset följde var att barnen inte skulle behöva möta sina föräldrar själva efter besöket på Barnhuset. Efter avslutade barnförhör var det vidare socialtjänstens ansvar att göra en skyddsbedömning för barnen. Skyddsbedömningen var först och främst till för barnets eller ungdomens bästa, men även för föräldrarna. En annan viktig rutin var att både barnförhör och förhör med den eventuellt misstänkte föräldern skulle hållas samma dag. Målet beskrevs vara att polisen skulle göra klart sitt arbete på en

dag för att socialtjänsten sedan skulle ta över med arbetet gällande skydd och stöd för barnet. Koordinatorerna menade vidare att de största bristerna i rutinerna om skydd och stöd för barnet var tid- och resursbrister. De förklarade att rutinerna brister då polis och/eller socialtjänst inte hade möjlighet att exempelvis förhöra både barnet och den misstänkte vårdnadshavaren på samma dag. Om det brister hos polisen fick sedan socialtjänsten svårt att arbeta vidare med sin del senare på eftermiddagen/kvällen. Rutinerna för skyddet och stödet om barnet blev bristande då en fullständig skyddsbedömning inte kunde genomföras av socialtjänsten.

Koordinatorerna menade vidare att det fanns svårigheter för Barnahusverksamheterna. En svårighet beskrevs vara att Barnahusverksamheten inte hade påverkan som en myndighet. Då de inte ansågs som en myndighet hade de inte heller rätt att exempelvis spara uppgifter för att föra statistik över de ärenden som kommit till Barnahuset. Koordinatorerna önskade att det skulle funnits ett system där de kunde föra statistik för att ha översikt över utgången av ärendet och vilka typer av ärenden de haft. Det för att tydligare se eventuella brister med uppföljningen gällande barnets skydd och stöd. Vidare menade koordinatorerna att en bra samverkan mellan myndigheter och Barnahus hade en positiv effekt. Samverkan hade resulterat i att myndigheterna på Barnahuset hade förståelse för varandras arbete. Trots att resursbrister existerar inom vissa myndigheter på Barnahuset skulle exempelvis socialtjänsten ha möjlighet att fortsätta med sitt arbete. Det även om polisen inte hade tid eller möjlighet att genomföra vuxenförhör samma dag som barnförhöret. De samverkande myndigheterna på koordinatorernas Barnahus förklarades ha förståelse för att barnets skydd och stöd alltid skulle komma först. Nedanstående utdrag från intervjun beskriver hur samverkan mellan myndigheterna hade en stor betydelse.

...Socialtjänsten ett akutärende idag där de måste gå in och hantera så ringer de ju till polisen och säger såhär är det: Lille Pelle kan vi kalla honom, har berättat detta och detta och vi måste träffa honom, vi måste prata med föräldrarna, eventuell placering. Säger polisen då, tyvärr vi har inte möjlighet idag, så förstår ju dom att socialtjänsten måste gå in. Och det är helt självklart för alla, åklagaren förstår det också. Där vi nog bättre kuggar i varandra, vi förstår varandra bättre och vikten av att samarbetet ser vi ju alla mycket bättre idag. Det är liksom ingen tveksamhet i att eller undran eller så eller ens irritation i det utan självklart är det så. Men alla försöker liksom lösa det samma dag om det bara är möjligt. Från alla håll men

mycket är det ju resursbristen om det faller. Att nej, kan inte göra som vi önskar, där är ju ett önskescenario men det håller ju inte alltid tyvärr. Eh så i stor är det ju i så fall resursbrist den dagen när det inte funkar. (Intervju tre)

Koordinatorerna svarade vidare att de gärna ser nationella riktlinjer och/eller rutiner för Barnahus i framtiden. De båda höll med om att lagstiftning hade varit det mest lämpliga alternativet. De var dock delade i frågan om riktlinjer eller rutiner var de mest adekvata metoderna att införa. Det då en av koordinatorerna menade att rutiner gick att tolka och kringgå, medan riktlinjen/ lagstiftning om Barnahusens verksamhet var något som alla skulle vara tvungna att arbeta efter.

6.2.4 Sammanfattning intervjuer

Intervjuerna genomfördes då vi ville komplettera vår webbaserade enkätundersökning. Det för att få möjlighet att nå djupare svar på våra frågeställningar. En samordnare berättade att polisens omorganisation gav en otydlig bild av vilka områden som skulle ingå i Barnahusens distrikt. Polisens arbete, då barnutredare saknas, påverkade även verksamheten negativt då inga barnförhör kunde genomföras. Det ledde till att färre åtal, gällande brott mot barn, väcktes vilket vidare resulterade i färre fällande domar. Intervjupersonen i den andra intervjun diskuterade vikten av en Barnahuscertifiering för att barn i landet skall få liknade skydd och stöd efter avslutade besök. Koordinatorerna i den tredje intervjun menade att bristerna i Barnahusens rutiner främst berodde på tids- och resursbrister. Alla våra intervjupersoner arbetade efter rutiner gällande uppföljningsarbetet om barnets skydd och stöd, rutinerna såg även liknande ut på de tre Barnahusen vi intervjuade. Slutligen menade samtliga Barnahus vi intervjuade att nationella rutiner och/eller riktlinjer saknades och att det fanns en önskan att det skulle etableras.

7. Konklusion

Vår studie behandlar frågor om barnens skydd och stöd efter avslutade besök på Barnahus. Det har vi undersökt genom att utgå från följande frågeställningar:

- Finns det några rutiner i uppföljningen gällande barns skydd och stöd efter avslutade besök och hur ser de i så fall ut?
- Vilka rutiner gällande barns skydd och stöd behövs och hur kan de utvecklas?

I vår studie framgår det att det finns Barnahus som har rutiner gällande skydd och stöd efter att ett barn har besökt verksamheten. Barnhusen har som rutin att myndigheterna träffas i samråd för att planera ärendet. Även rutinen att förhör med barn skall hållas på förmiddagen och förhör med eventuellt misstänkta vårdnadshavare på eftermiddagen är något Barnhusen strävar efter. Rutinerna varierar dock mellan Barnhusen, då hälften av de tillfrågade enkätrespondenterna menar att de inte har fasta rutiner kring barnens skydd och stöd efter avslutade besök.

Vår studie visar på att det finns brister i rutinerna gällande skydd och stöd för barnen efter avslutade besök på Barnhusen. Det har exempelvis framkommit att det finns tids- och resursbrister från de berörda myndigheterna som skall samverka inom Barnhusen. Som vi tidigare redogjort finns det ett Barnhus där barnförhör inte kan hållas på grund av att polisen inte har tillgängliga barnutredare i området. Tids- och resursbrister kan resultera i att Barnhusverksamheten inte når deras målsättningar. Vidare har studien visat att det finns en önskan från Barnhusen om att införa nationella rutiner. Ett Barnhus menar att en Barnhuscertifiering kan vara en potentiell lösning för att verksamheterna skall använda sig av liknande arbetsmetoder. Barnhuset menar vidare att liknande arbetsmetoder kan leda till ett bättre skydd och stöd för barn efter avslutat besök. Vi håller med om att en Barnhuscertifiering kan användas för att förebygga brister i redan fasta rutiner.

8. Avslutande diskussion

8.1 Rutiner vid Barnahus

Syftet med Barnahus är att effektivisera rättsprocessen när barn har farit illa eller misstänkts har farit illa samt att försöka få rättsprocessen mer begriplig för barnet. Vår webbaserade enkätundersökning samt våra kompletterande intervjuer visar att de tillfrågade Barnahusen har liknande arbetsmetoder för barnens skydd och stöd efter avslutade besök. Hälften av de tillfrågade Barnahusen i vår enkätundersökning har rutiner vid uppföljningen av skydd och stöd för barnet som de arbetar efter. Resterande Barnahus har inga fasta rutiner men ser dock vikten av att arbeta utefter etablerade rutiner.

De intervjuade Barnahusen i Skåne har liknande, fasta rutiner för deras verksamheter. Kortfattat handlar det om att barnförhör skall hållas med utbildad barnutredare från polisen på förmiddagen och med misstänkt förälder på eftermiddagen. Under förhören befinner sig personal från bland annat åklagarmyndigheten och socialtjänsten i ett medhörningsrum där de kan följa förhöret. Efter avslutat besök är det sedan socialtjänsten som skall ta över ansvaret för barnet och genomföra en skyddsbedömning om hur de skall gå vidare med skydd och stöd för barnet och familjen. Barnahusen som vi intervjuat förklarar vidare att de har regionala nätverksmöten en gång per halvår. Där sker bland annat erfarenhetsutbyten mellan Barnahus men även diskussioner gällande frågor som eventuellt skall drivas vidare. Barnahus med en mer etablerad verksamhet kan på så sätt stötta, hjälpa och råda andra Barnahus och liknande verksamheter till ett förbättrat arbete. Den webbaserade enkätundersökningen visar att Barnahus bjuds in till så kallade nationella nätverksmöten där de kan byta erfarenheter och tillsammans verka för förändringar. Vi menar att de nationella nätverksmötena för Barnahus i landet kan resultera i fasta rutiner gällande exempelvis skydd och stöd för barn efter avslutade besök på Barnahusen då det sker ett erfarenhetsutbyte. Vidare anser vi att det är viktigt att använda och arbeta efter de rutiner som finns, men även att det är av stor vikt att arbeta med rutinerna, det vill säga att utveckla dem för att ständigt kunna förbättra arbetet gällande barn.

Som vi tidigare presenterat har inte alla de tillfrågade Barnahusen fasta rutiner gällande uppföljning om barnets skydd och stöd. Socialtjänsten förklaras, enligt våra respondenter,

ha det övergripande ansvaret för barnets skydd och stöd. Det kan därför vara svårt för Barnhuset att följa upp hur arbetet om barnens besök på Barnhuset genomförts samt hur barnens skydd och stöd sett ut under ärendets gång. Rutiner kan, enligt oss, bidra till att det blir lättare att upptäcka när arbetet brister och/eller inte rutiner följs. Att ha etablerade rutiner vid Barnhuset och specifikt för barnets skydd och stöd kan även bidra till att samverkan mellan myndigheterna förbättras, vilket kan förbättra ett barns upplevelse av rättsprocessen.

8.2 Brister i rutiner

De Barnhusen som har fasta rutiner för barnens skydd och stöd efter avslutade besök menar att det kan finnas rutiner som brister. Det förklaras även att det främst är orsakade av tids- och resursbrister. En intervjuperson berättade att deras Barnhus inte har några barnutredare tillgängliga från Polismyndigheten. Intervjupersonen förklarar att deras verksamhet därför står still och att de inte kan genomföra några barnförhör på Barnhuset. Det påverkar även Åklagarmyndighetens arbete då de inte kan väcka åtal i barnärenden. Att det saknas resurser på en del Barnhus kan enligt oss inverka på barnen som besöker Barnhuset. Vi menar att ärendet då inte kan behandlas på ett effektivt sätt. Polismyndighetens arbete kan även brista när exempelvis barn- och vuxenförhör inte genomförs under samma dag. Det berör i sin tur socialtjänsten, menar en av våra intervjudeltagare. Socialtjänsten kan få svårt att sammanställa en fullständig skyddsbedömning om vad som är barnets bästa. Vidare menar en annan intervjuperson att det är av stor vikt att polis och socialtjänst arbetar tillsammans. När arbetet och rutiner brister mellan myndigheter måste det finnas en förståelse för att barnets bästa alltid skall tillgodoses.

Ett problem som våra intervjupersoner också belyst är att många Barnhusen har stora geografiska områden. Det kan påverka arbetet med barn då Barnhusen och myndigheterna verkar långt ifrån barnets bostadsort. En respondent menar att uppföljningen gällande barnens skydd och stöd måste utvecklas i varje hemkommun. Först då kan Barnhuset erbjuda erfarenheter och stöd till kommunerna som är anslutna. Respondenten menar även att det inte skall spela någon roll vilken kommun barnet bor i. Alla barn skall erbjudas samma skydd och stöd i uppföljningsarbetet. Problematiken

ligger utanför våra frågeställningar, men vi ser ändå att den gemensamma lösningen är densamma. Vi anser att samverkan mellan Barnhusens berörda myndigheter måste förtydligas genom rutiner och att förståelsen för vad varje myndighet arbetar med måste förbättras. Tids- och resursbrister skall inte påverka ärendets gång. Vi anser att varje myndighet skall ha möjligheten att fortskrida med sitt arbete för att alltid kunna arbeta för barnets bästa och för barnets skydd.

Tids- och resursbristen menar vi är ett allvarligt problem som kan leda till negativa konsekvenser för barnets skydd och stöd. Liknande citatet nedan menar vi att tids- och resursbristen är en fråga som bör diskuteras på en högre chefsnivå för att kunna nå Barnhusets målsättningar och syften.

Ja lite så, sen kan man ju alltid tycka att det kan bli lite enkelt och skylla på resursbrist för det handlar ju också om ett chefsansvar någonstans och då någonstans, eller vad man ska säga, att man kan ta de här frågorna på allvar. Vad man ska skylla på och vad man ska säga. I slutändan resurs men jag tycker att det kan va, man kan ha ett aktivare tänk och ta aktivare ansvar också som chefer på högre nivå. (Intervju tre)

8.3 Nationella rutiner och/eller Barnhuscertifiering

Vår undersökning visar på att hälften av de tillfrågade Barnhusen (nio stycken) har fasta rutiner gällande uppföljning om skydd och stöd för barn efter avslutade besök. Sju av de ovanstående respondenterna anser vidare att det finns brister i deras rutiner. Det finns för närvarande endast lagstiftning om hur myndigheter skall samverka och arbeta med barn. Barnhusen har ingen egen lagstiftning att utgå från när det gäller metoder och rutiner för barnens skydd och stöd efter avslutade besök. Våra respondenter, i såväl enkätundersökning som intervjuer, menar att nationella rutiner är en potentiell lösning för att Barnhusen skall använda liknande arbetsmetoder och rutiner.

För att sammankoppla "varat" och "börat" gällande Barnhusverksamheten menar vi att en lagstiftning kan vara en potentiell lösning. Vi anser att det är Barnhusens "vara" som skall utvecklas till ett lagstiftat "böra" för att få en form av nationella rutiner, ett nationellt "varat" (se modell 2). Det vill säga en lagstiftning av verksamheten och dess uppdrag

gällande Barnhusens rutiner och uppföljning av barnets skydd och stöd efter avslutat besök (Baier & Svensson, 2009:52). En lagstiftning kan, enligt oss, även bidra till att Barnhusverksamheternas arbetsmetoder utvecklas. Införandet av rättsregler menar vi kan leda till en tydligare bild av verksamhetens arbetsmetoder. En lagstiftning kan också förebygga uppkomsten av bland annat tids- och resursbrister. Vi påstår att Barnhusens syften kan nås effektivare om en lagstiftning införs då alla Barnhus hade använt samma arbetsmetoder för att nå samma målsättningar.

Respondenterna förklarar att nationella rutiner kan ge Barnhusen en tydlig vägledning till deras gemensamma mål samt att det kan förebygga att redan fasta rutiner förbises. Normer som upphöjs till rättsregler får, som tidigare presenterats, en tvingande funktion. När rättsreglerna åsidosätts verkställs eventuella sanktioner (Hydén, 2002:160). Att upphöja normer och rutiner till rättsregler menar vi kan vara ett sätt att motverka de brister som kan uppstå i verksamheten. Vi menar att det då inte finns samma möjligheter att kunna undvika rutiner och verksamheterna får en mer gemensam arbetsmetod. Vi anser att rättsregler är nödvändiga för att alla Barnhus skall kunna ges möjligheter att arbeta med fasta, fungerande rutiner. Vi menar att en fördel med att upphöja normer och rutiner till rättsregler kan vara en ökad klarhet för Barnhusen. Rutinerna får då ett tydligare symbolvärde och ger personalen och myndigheter på Barnhus en mer uttrycklig bild av vilka rättigheter, skyldigheter och metoder som skall gälla för barns skydd och stöd efter avslutade besök. Finns det en lagstiftning tror vi att problem som exempelvis tids- och resursbrister kan minska. Det finns då tvingande rättsregler som de berörda myndigheterna måste följa (ibid:159).

Nationella rutiner gällande barnens skydd och stöd efter avslutade besök på Barnhus är enligt vårt empiriska material efterfrågat. Det kan liknas med viljan och värderingarna utefter Hydén och Wickenbergs normmodell (Hydén, 2002:287). Vårt material uttrycker, med andra ord, att den första förutsättningen ("V") kan vara uppfylld (ibid:285). Kunskapen finns då Barnhusen tidigare utvärderats och därmed skapat erfarenheter. Vidare kan kunskapen förklaras då Barnhusen träffas på nationella nätverksmöten i utbildningssyften där Barnhusen byter erfarenheter. Således kan den andra förutsättningen ("K") vara tillgodosedd (ibid.). Slutligen menar vi att möjligheterna ("SM") för rutinernas lagföring kan finnas i det samhälleliga och politisk- administrativa systemet (ibid:283). Vi anser att ansvaret för etableringen av nationella rutiner borde ligga

på en högre instans, där det krävs ett aktivt engagemang för att genomförandet skall kunna aktualiseras. Vi anser att de tre förutsättningarna finns för att Barnhusens arbetsmetoder skall kunna bli etablerade normer.

En av våra intervjupersoner menar att nationella riktlinjer kan vara en möjlig lösning på bristande rutiner. Intervjupersonen önskar även att det skall införas någon form av Barnahuscertifiering med olika krav som skall utvecklas. En Barnahuscertifiering kan även, enligt oss, vara en potentiell lösning för att alla Barnahus skall ha liknande, övergripande arbetsmetoder. Vi menar att en Barnahuscertifiering kan innebära krav på vad verksamheten skall innehålla. Kraven kan exempelvis vara hur arbetsmetoderna skall se ut, vilka myndigheter som skall finnas på Barnhuset och hur verksamheterna skall vara organiserade. En Barnahuscertifiering kan resultera i att exempelvis de tids- och resursbrister som idag finns förebyggs på ett mer effektivt sätt. Vi ser även möjligheten av att ha Barnahuscertifieringen som en del av en potentiell lagstiftning.

Barnhusen i Danmark har idag en gällande lagstiftning för Barnahus, en "Barnahuslag", som författades innan verksamheterna startades. Det fanns således ett "böra" att utgå från när verksamheterna inleddes. Våra intervjupersoner menar att det skulle funnits en lagstiftning innan Barnahusverksamheterna i Sverige startades, det vill säga ett "böra" innan det fanns ett "vara" (se modell 1). Utifrån vad intervjupersonerna berättar menar vi att det då inte hade spelat någon roll vart barnet bodde i Sverige. Barnahusverksamheten hade sett likadan ut och kunnat erbjuda likadant skydd och stöd för barnen i landet.

8.4 Avslutande kommentarer

Vi har i den här studien beskrivit och diskuterat verksamheten Barnahus och den problematik som kan uppstå när rutiner gällande skydd och stöd efter att barn besökt Barnhuset brister. Att utveckla och införa en lagstiftning och/eller Barnahuscertifiering kan resultera i att Barnahus i Sverige arbetar efter samma arbetsmetoder och rutiner. Barn över hela landet hade därmed kunnat garanteras liknande skydd och stöd efter avslutade besök på Barnahus. Vi anser att det skall finnas en lagstiftning och en Barnahuscertifiering för Barnahusverksamheten. När rättsreglerna inte följs kan därför Barnhuset sanktioneras. En sanktion vi diskuterat kan vara att förlora en eventuell Barnahuscertifiering, vilket kan leda till att Barnhuset inte längre får bedriva sin

verksamhet. Som vi tidigare presenterat i vår teoretiska bakgrund är förbudsregler enklare att lagstadga än handlingsanvisningar. Vi anser därför att en lagstiftning gällande Barnahusens rutiner till exempel kan vara en del av Socialtjänstlagen och/eller del av Socialnämndens föreskrifter (SOSFS). Vi anser att de potentiella metoderna, lagstiftning och/eller en Barnahuscertifiering, kan stärka barnens skydd och stöd efter avslutade besök på Barnahus. Det kan skilja sig mycket i barnens skydd och stöd från Barnahusen beroende på vilken kommun barnet bor i. En lagstiftning och/eller en Barnahuscertifiering hade kunnat tydliggöra vilken målgrupp samt vilka myndigheter som skall finnas på ett Barnahus för att de skall få bedriva verksamheten.

Genom vår studie har vi insett att det saknas forskning gällande uppföljningen för skydd och stöd för barnen efter avslutade besök på Barnahus, vilket kan liknas med förutsättningen "K" i normmodellen. Vi hade gärna sett vidare forskning som berör uppföljningen för skydd och stöd för barnen efter avslutade besök på Barnahus. En möjlig lösning är att etablera en Barnahuscertifiering och/eller införa en lagstiftning gällande Barnahusverksamheten. Vi vill därför avsluta vår studie med att uppmana till att det behövs mer forskning om hur en Barnahuscertifiering och/eller lagstiftning kan utvecklas och användas inom verksamheterna.

9. Referenslista

9.1 Litteratur

Baier, Matthias & Svensson, Måns (2009). *Om normer*. Malmö: Liber AB

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2 [rev.] upplaga. Malmö: Liber ekonomi

Denscombe, Martyn (2012). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur AB

Diesen, Christian & Diesen, Eva F. (2015). *Utvärdering av Barnahus på Åland: rapporten angiven i september 2015, avseende Barnhusets verksamhet 2014*. Juristfirman
http://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/rapport_barnahus_pa_aland_september_2015.pdf

Ejvegård, Rolf (2009). *Vetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur AB

Hydén, Håkan (2002). *Normvetenskap*. Lund: Sociologiska institutionen

Johansson, Susanna (2011). *Rätt, makt och institutionell förändring. En kritisk analys av myndigheters samverkan i barnahus*. Lund: Media Tryck, Lund University.

Kaldal, Anna & Diesen, Christian & Beije, Johan & Diesen, Eva F (2010). *Barnahusutredningen 2010*. Stockholm: Författarna och Jure Förlag AB

Landberg, Åsa (2009). *Boken om barnahus - samverkan med barnet i centrum*. Stockholm: Gothia Förlag.

Rikspolisstyrelsen (2009). *Delredovisning av regeringsuppdrag avseende gemensamma nationella riktlinjer kring barn som misstänkts vara utsatta för brott och kriterier för landets barnahus*. Rikspolisstyrelsen

https://polisen.se/Global/www%20och%20Intrapolis/Rapporter-utredningar/01%20Polisen%20nationellt/Ovriga%20rapporter-utredningar/Gem_nationella_riktlinjer_barnhus.pdf

Rädda Barnen (2013). *Inuti ett Barnahus: en kvalitetsgranskning av 23 svenska verksamheter*. Rädda Barnen

<http://www.svt.se/nyheter/lokalt/norrboten/article2557449.svt/binary/Mer%20om%20barnhus.pdf>

Rädda Barnen (Art. 992). *Detta borde alla veta om barnmisshandel*. Rädda Barnen

<https://www.raddabarnen.se/Documents/vad-vi-gor/sverige/vald-och-overgrepp/detta-borde-alla-veta-om-barnmisshandel.pdf>

Socialstyrelsen, Rikspolisstyrelsen, Rättsmedicinalverket, & Åklagarmyndigheten (2008). *Barnahus - försöksverksamhet med samverkan under gemensamt tak vid misstanke om brott mot barnet*. Socialstyrelsen

http://www.socialstyrelsen.se/Lists/Artikelkatalog/Attachments/8844/2008-131-14_200813114.pdf

Sonander, Anna (2008). *Att arbeta med barn som brottsoffer - En rättssociologisk studie*. Lund: Media-Tryck Sociologen

Svenning, Conny (2003). *Metodboken: Samhällsvetenskaplig metod och metodutveckling: klassiska och nya metoder i informationssamhället*. 5 upplaga. Eslöv: Lorentz

Trost, Jan (2012). *Enkätboken*. 4 upplagan Lund: Studentlitteratur AB.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer för humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Åklagarmyndigheten (2005-12-20). *Försöksverksamheten med Barnahus startar på sex orter*. Åklagarmyndigheten

<http://www.mynewsdesk.com/se/pressreleases/foersoeksverksamhet-med-barnahus-startar-paa-sex-orter-97678> (hämtad 2016-03-22).

Åström, Karsten & Rejmer, Annika (2008:7). ”Det blir nog bättre för barnen...”
Slutrapport i utvärderingen v nationell försöksverksamhet med barnahus 2006-2007.
Lund: Media-Tryck Sociologen.

9.2 Lagtext

Proposition. 2012/13:10 *Stärkt stöd och skydd för barn och unga.*

SFS 1962:700. *Brottsbalk.*

SFS 1986:223. *Förvaltningslag.*

SFS 1949:382. *Föräldrabalk.*

SFS 1982:763. *Hälso- och sjukvårdslag.*

SFS 1982:316. *Lag med förbud mot könsstympning av kvinnor.*

SFS 1984:387. *Polislag.*

SFS 2010:659. *Patientsäkerhetslag.*

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag.*

9.3 Övriga källor

Barnministeriet dokumentär (2014). *Barnhusen som sviker barnen.* Sveriges Radios Kaliber

BRÅ (2016). *Barnmisshandel.* Brå.

<http://bra.se/bra/brott-och-statistik/barnmisshandel.html> (hämtad 2016-04-11).

National Children's Advocacy Center (2016). *Celebrating 30 Years of Service.* National
46

CAC. <http://www.nationalcac.org/about/celebrating-30-years-of-service.html> (hämtad 2016-03-22).

10. Bilagor

10.1 Enkätundersökning

Ingress

Vi är tre studenter som för närvarande skriver vår kandidatuppsats i Kriminologi, inriktning Rättssociologi, vid Lunds Universitet. I vårt arbete vill vi studera verksamheten Barnahus och hur uppföljningen ser ut efter att ett barn har besökt ett Barnahus. För att genomföra det här arbetet så delar vi ut en enkät till Barnhusen i Sverige där vi ställer frågor kring just uppföljningen. Vi söker därför Er som samordnare, föreståndare eller annan ansvarig inom Socialtjänsten på ett Barnahus som vill medverka.

Det är helt frivilligt att delta i undersökningen och Ni kan när som helst avbryta. Era svar kommer vara anonyma och svaren kommer endast användas för vår kandidatuppsats. Det tar cirka 5-10 minuter att besvara enkäten.

Vi önskar att Ni vill ta Er tid att besvara enkäten senast den 6/4 2016.

Tack för Er medverkan!

Fråga 1

Vilket Barnahus arbetar Ni på?

Fråga 2

Vilken position har Ni inom Barnhuset?

Samordnare []

Föreståndare []

Annat []

Fråga 3

Vem ansvarar (tjänsteperson/-er inom myndighet och/eller barnahus) för barnets skydd och stöd efter ett avslutat förhör på Ert Barnahus?

Fråga 4

Har Ni några rutiner kring uppföljningen efter att ett barn förhörts på Ert Barnahus? Om nej/vet ej: Fortsätt till fråga 9.

Fråga 5

Hur ser rutinerna för uppföljning av barnet ut?

Fråga 6

Anser Ni att det finns brister i rutinerna?

Har Ni svarat nej/ingen åsikt på den här frågan är ni klara med enkäten. Hoppa över resterande frågor, tack för Er medverkan!

Ja []

Nej []

Ingen åsikt []

Fråga 7

Vilka rutiner brister och på vilket sätt?

Fråga 8

Hur kan de bristande rutinerna förebyggas?

Fråga 9

Besvaras endast utav Er som svarat nej/vet ej på fråga 4.

Hur arbetar Ni kring uppföljningen av barnen som förhörts hos Er?

Fråga 10

Besvaras endast av Er som svarat nej/vet ej på fråga 4.

Tror Ni att arbetet hade förbättrats om det fanns rutiner kring uppföljningen att utgå från?

10.2 Intervjuguide

Berätta kort om din roll här på Barnhuset? (arbetsuppgifter)

Vad är viktigt att tänka på för barnets skydd och stöd efter avslutat besök?

Hur ser det ut efter ett avslutat besök för barnet?

- Finns de rutiner angående uppföljning?
- Hur ser dom ut? Är det liknande varje gång? Mall?

Tror du att arbetet kring uppföljningen hade kunnat förbättras? Hur?

- Finns det brister i rutinerna eller vid uppföljningen?
- Hur hade bristerna kunnat förebyggas?

Vår enkätundersökning visar på att inte alla Barnahus har fasta rutiner kring uppföljning.

Vad tror du det beror på?

Tror du det hade varit bra att ha nationella rutiner angående uppföljning?

- Eller skall varje kommun göra som de vill och har resurser till?